

DOOR KOPER HEEN KIJKEN

Ninja Nero van Bart Koubaa

Nooit eerder las ik een roman waarin zo vaak het Vrijheidsbeeld voorkomt als in *Ninja Nero* van Bart Koubaa. Aan het begin van het boek probeert protagonist Jona Van Rein een goedkoop replicaatje van Lady Liberty met een grijparm uit een kermisauto-maat te liften – iets waar hij symbolisch genoeg niet in slaagt. Vervolgens komt het beeld in allerlei gedaanten in de roman terug. Het wordt bijvoorbeeld gekop-peld aan het vertrek van Jona's moeder naar de Verenigde Staten, aan de klassieke beeldhouwkunst, zelfs aan de seksuele ontluiking van de hoofdpersoon: als puber beschikt Jona over een pornoplaatje waarop hij het hoofd van Liberty heeft geplakt.

Het steeds terugkerende Vrijheidsbeeld is kortom overduidelijk een motief in Koubaas nieuwe roman, maar niet in de klassieke zin van het woord. Want waarvoor staat Lady Liberty nu eigenlijk in het universum van dit literaire werk? Die vraag is niet eenduidig te beantwoorden: het Vrijheidsbeeld wordt zo systematisch met alle niveaus van Jona's leven verknoopt, dat je moet concluderen dat het een teken wordt waarin alles met alles samenhangt. Het ultieme gevolg is dat het beeld oververzadigd raakt en het onmogelijk wordt één kern aan te wijzen die zich achter dit motief verschuilt, een techniek die Bart Vervaeck in zijn briljante studie *Het postmodernisme in de Nederlandse en Vlaamse roman* (1999) aanduidt als “dechiffreering”.

Ik sta zo uitvoerig bij dit Vrijheidsbeeld stil, omdat Koubaas omgang met het motief veel zegt over de leeservaring die *Ninja Nero* oplevert. Koubaa biedt zijn lezers niet zo zeer houvast met behulp van plot of psychologie, maar eerder door een weerbarstig netwerk van beelden te weven dat de verschillende brokstukken van de roman bij elkaar houdt. Niet dat zijn roman geen verhaalontwikkeling kent: centraal staan zo'n drie decennia in het leven van Jona Van Rein, die als puber letterlijk zijn gezicht verliest in een door hemzelf gestichte vlammenzee – bedoeld om het huis te gronde te richten waarin hij woont met een vader die hem mishandelt (zijn moeder is zoals gezegd vertrokken). Als archi-

Bart Koubaa, © Laila Koubaa

Koubaas schrijfstijl is het vuur onder deze voortdurend metamorfoserende, maar toch bijzonder consistente roman

tect van zijn eigen littekens draagt Van Rein vervolgens met verve de Bijbelse uitspraak “Het lot viel op Jona”. Waar je gezien de omstandigheden al snel een getraumatiseerde levensloop zou verwachten, aanvaardt Jona zonder morren het vleeskleurige masker waarachter hij zijn gehavende gezicht verbergt. Bovenal ontpopt hij zich op tal van vlakken tot een uitzonderlijk succesvolle mens: rechterhand van een korpsadjudant, briljant rechtenstudent, medaillewinnaar tijdens de Olympische Spelen in Atlanta – dat laatste zelfs als hardloper op blote voeten.

Een logische lijn of carrièrepad tekent zich in Jona's leven (en daarmee in Koubaas roman) echter niet af. “Ninja Nero”, zoals Van Reins bijnaam luidt, stort zich van het ene uiterste in het andere en ver-

dwijnt steeds even snel van het podium als hij het besteeg. Dat maakt zijn levenswandel tamelijk grillig of zelfs ongrijpbaar, als we die tenminste proberen te volgen vanuit de conventies van een klassieke Bildungsroman. Koubaas werkwijze is zoals gezegd anders: Jona-de-atleet en Jona-de-soldaat dragen (in metaforische zin) weliswaar totaal verschillende maskers, maar allebei worden ze omgeven met dezelfde obsessieve motieven die de complete roman bevolken: het Vrijheidsbeeld, maar ook een maïsmotief en een goddelijkheidsmotief.

Als Jona Van Rein al een kern heeft, dan schuilt die met andere woorden in de beelden die hem omringen. Niet voor niets merkt hij zelf op dat het woord “persoonlijkheid” van het Latijnse “persona” komt, dat ook “masker” betekent. Jona identificeert zich nog het meest met de Romeinse keizer Nero, over wie zijn leraar Latijn opmerkt: “Nero was niet de man achter de maskers, hij was die maskers.” Zoals de keizer die Rome zag afbranden (!) eindelijk een nieuwe identiteit aangemeten kreeg – zijn beeltenis werd keer op keer vernield en vernieuwd –, zo is ook Jona Van Rein een *persona* die we steeds in een nieuwe gedaante leren kennen. Een diep kijkje naar binnen gunt Koubaa ons zelden, want zo werkt het in zijn wereld vol doodlopende sporen niet: “Niemand kan binnen in mij kijken, niemand kan door koper heen kijken.” Jona én zijn geestelijke vader zijn wat dat betreft zoals de oosterse figuur die hier met de westerse Nero verenigd wordt: een “ninja die zijn tegenstanders verwarde”.

Dat wil intussen niet zeggen dat er geen thematische lijn door *Ninja Nero* te trekken valt. Leidsman van Jona Van Rein is Seneca, meer in het bijzonder zijn uitspraak “In ieder goed mens woont een god waarvan wij de aard niet kennen. Wij zijn goden.” Hoewel we als mensen geen betekenis kunnen vinden in het eindeloze woud van symbolen dat de wereld is, en hoewel de figuurlijke grijpparm altijd naast het horloge grijpt, is Koubaas hoofdfiguur een pragmatische optimist die de kansen wil pakken die hem geboden worden – al is het maar omdat hij zijn

inwendige god niet gebukt onder het leven wil laten gaan. Samensmeltend met Lady Liberty stelt Jona: “We kregen een fakkel en moeten hem brandende proberen te houden.”

Als lezer van *Ninja Nero* kan ik me niet aan de indruk onttrekken dat deze wijsheid evengoed op Koubaa als auteur slaat. Zijn schrijfstijl is het vuur onder deze voortdurend metamorfoserende, maar toch bijzonder consistente roman. Koubaas beelden – bijvoorbeeld zijn typering van “een robuuste man met een keelwam als een leguaan” – zijn bij vlagen memorabel, maar het meest treffend is nog wel de spanning die Koubaa creëert tussen extreme details en een schimmige schijnsymboliek. In de ene alinea kan zomaar een omschrijving staan die zo specifiek is dat ze de lezer elk verbeeldingsvermogen ontnemt (“de enorme gesloten rode rolluiken in een galerij”), maar daarna springt Koubaa net zo gemakkelijk over naar vaagheden die voor zowel de protagonist als de lezer raadselachtig blijven, al ligt er bijna altijd een sluier van connotaties overheen. Zo ziet Jona Van Rein op een gegeven moment tijdens zijn dienstjaren in een boerderijraam het silhouet van de boer en zijn korpsadjutant, “die iets naar zijn mond bracht en met een nekslag naar binnen leek te kappen”. Wat dit erotisch geladen beeld nu precies in de overkoepelende structuur van *Ninja Nero* te betekenen heeft, blijft in het ongewisse. En dat is nu net het punt in een roman die op een intelligente manier laat zien dat we nauwelijks om de buitenkant heen kunnen kijken.

JEROEN DERA

BART KOUBAA, *Ninja Nero*, Querido, Amsterdam, 2018, 294 p.